

UDK 316.334.3(497.6)(049.3)

Primljeno: 21. 08. 2025.

Stručni rad  
Professional paper

**Svetlana Ristić**

## **HISTORIJSKI PREGLED SOCIJALNIH MJERA I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI**

**(Ljubo Lepir, *Nastanak i razvoj socijalne politike u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Banjoj Luci –  
Fakultet političkih nauka, Banja Luka, 2024)**

Studija *Nastanak i razvoj socijalne politike* Ljube Lepira, redovnog profesora na Fakultetu političkih nauka, studijskom programu Socijalni rad, jedna je od prvih monografija u oblasti nacionalne socijalne politike. Pisana je u šest poglavlja, na 319. stranica, kojima je autor nastojao istorijski pratiti forme i mjere koje su imale socijalno-politički karakter počevši od plemenske zajednice Slovena na ovim prostorima do savremenog doba i stanja sistema socijalne politike u postdejtonskoj BiH. Analizirajući društvena dešavanja i kontekste kroz različite društvene epohe, autor nam ukazuje na sve značajne faktore koji su oblikovali mjere ali i misao o socijalnoj politici.

U uvodu monografije uočljivo je nastojanje autora da predstavi društveno-ekonomske formacije razvoja društva, kako bi uveo čitaoca u strukturu djela i olakšao razumijevanje opisanih procesa. U tom smislu jasno su razdvojena dva perioda. Prvi je period socijalno-političkih akcija i mjera prije postojanja socijalne politike kao dijela opšte državne politike i drugi period nakon što je socijalna politika postala funkcija države odnosno država nosilac socijalne politike. Iako je prvi period u ovoj monografiji obrađen samo u jednom, prvom poglavlju, on predstavlja jedinstven prikaz svih oblika pomoći i podrške nemoćnima i drugih aktivnosti koje danas možemo smatrati korijenima socijalne politike na ovim prostorima. U ovom

poglavlju, autor prepoznaje aktivnosti proizašle iz načina organizovanja zajednica, običaja i tradicija, a bile su usmjerene na poboljšavanje životnih uslova, prevashodno na zaštitu i brigu o nemoćnima. Počeci se vežu za oblike rodovsko-plemenske solidarnosti kao vidove socijalno-zaštitnih aktivnosti. Dalje, autor podsjeća koji su to socijalni problemi proizašli iz staleške nejednakosti u srednjovjekovnom društvu, kao i iz socijalne diferencijacije u periodu osmanske vladavine. Prikazane su značajne karakteristike društvenog uređenja i društvenih odnosa sa fokusom na izvore odnosno nosioce socijalnih mjera. Pri tome je u fokusu položaj onih koji su bili na najnižem staleškom nivou, posebno nemoćih i ranjivih, apostrofirajući da organizovane formalne brige od strane vlasti za njih nije bilo. Uz to, izdvaja faktor koji je u velikoj mjeri oblikovao socijalno stanje u društvu i životne uslove stanovništva, a to je agrarno pitanje, ne zanemarujući druge uzroke teškog stanja socijalne zaštite. Posebna pažnja posvećena je skromnim ali važnim unutrašnjim faktorima koji su bili izvor socijalno-zaštitnih aktivnosti.

U drugom periodu, koji je daleko sadržajnije kada je riječ o socijalnoj politici, autor je pratio prostor Bosne i Hercegovine kroz različita državna uređanja, organizaciju društva, opšte stanje i značajne događaje koji su oblikovali uslove života i rada, sa snažnim fokusom na endogene faktore socijalne politike poput ideologije, religije, ekonomskog i političkog konteksta. U svakoj epohi izdvojen je onaj endogeni faktor koji je u tom momentu imao najznačajniji ulogu. Drugi period počinje s modernizacijom društva u doba austrougarske vladavine, gdje je autor stavio fokus na dva važna pitanja, a to su socijalni položaj radnika i početak radničkog organizovanja, te politička artikulacija klasnog pitanja i počeci socijalnog zakonodavstva. Autor zatim analizira posljedice Prvog svjetskog rata na bosanskohercegovačko društvo, stanje socijalnih potreba i nedostatak mjera prema građanima u potrebi. I socijalna politika između dva svjetska rata, socijalno stanje u zemlji kao i položaj stanovništva takođe su dovedeni u vezu sa tadašnjom organizacijom vlasti i ekonomskom osnovom.

Posebna pažnja posvećena je socijalnom zakonodavstvu kao najvažnijem normativnom odgovoru na socijalne potrebe u društvu, gdje su prepoznati izvori, karakteristike i elementi zakonodavstva. Autor prikazuje ulogu svih nosilaca socijalne politike. Bavi se i vjerskim organizacijama kao važnim akterima socijalne politike, predstavljajući socijalnu misao i humanitarno djelovanje vjerskih zajednica tri najznačajnije religije na ovom prostoru – hrišćanstvo/kršćanstvo, islam i judaizam. U ovom dijelu pored vjerovanja i stavova tumačeni su i praktični oblici djelovanja vjerskih zajednica u polju socijalne zaštite. Nije izostavljeno ni socijalno stanje tokom

Drugog svjetskog rata s fokusom na socijalnoj sigurnosti i uslovima života kako pod ustaškim režimom tako i na oslobođenoj teritoriji. U tom kontekstu autor se osvrnuo i na jedan tada novi izvor socijalne podrške – narodnoslobodilačke odbore i njihov značaj u socijalnoj zaštiti, brizi i podršci ljudima u stanju potrebe kao i rješavanju drugih socijalnih pitanja na oslobođenim teritorijama.

Najveća prostor u studiji zauzima poglavlje o socijalnoj politici u socijalizmu. Autor je period socijalizma u Bosni i Hercegovini izdvojio kao najprosperitetniji, a čitaocu ga je približio kroz tumačenje teorijskih osnova socijalne politike jugoslovenskog socijalizma. Dat je prikaz ekonomske osnove BiH i socijalnog razvoja kroz ključne elemente i područja socijalne politike, a to su stanovništvo i demografska kretanja, zapošljavanje i socijalna sigurnost, obrazovanje i kulturno stvaralaštvo, zdravstvena zaštita, stambena politika i kvalitet stanovanja, briga o socijalno osjetljivim grupama. Zaključno su izdvojeni dobrobit i naslijeđe koje je bosanskohercegovačkom društvu ostavio socijalizam, a to je u prvom redu briga o ljudima.

Prateći dalje sudbinu države autor se osvrnuo na socijalno stanje nakon okončanja rata u Bosni i Hercegovini. Analizirani su socijalni problemi koji su zajedno sa posljedicama rata opteretili društvo: ostvarivanje ljudskih prava i sloboda, izbjeglištvo, nezaposlenost, depopulacija i starenje stanovništva, siromaštvo i socijalna isključenost. Predstavljene su ekonomske pretpostavke socijalne politike u BiH: domaća ulaganja, stranja ulaganja, siva ili neformalna ekonomija, međunarodno kreditiranje, doznake iz inostranstva i međunarodna pomoć. U prikazu socijalnog stanja u BiH nisu se mogla izostaviti ni razmatranja o tranzicijskom procesu, krize i novi izazovi u vođenju socijalne politike. Pred kraj autor je prikazao institucionalni okvir socijalne politike u postdejtonskoj BiH te diskutovao o ulozi Evropske unije za oblast socijalne politike u BiH. Aktuelno stanje u socijalnoj politici BiH je praćeno rizicima o kojima je autor piše uzimajući u obzir aktuelne globalne i nacionalne prilike, izdvajajući ključne probleme poput podijeljenosti društva, nedovršenog procesa tranzicije, nepovoljnih demografskih trendova, ekonomske nejednakosti, globalne krize i siromaštvo. Ovom cjelinom autor se usmjerio na procese koji su oblikovali socijalnu politiku Bosne i Hercegovine kakva jeste danas, te time zaključio prikaz svih aktuelnih faktora socijalne politike.

Ova monografija predstavlja značajan izvor podataka o svim, a prije svega endogenim faktorima koji su kroz istoriju oblikovali socijalo-političku misao i djelovanje na ovim prostorima. Posebno značajan je prikaz praktičnih akcija, ideja i odnosa za koje možemo reći da imaju socijalno-politički karakter, a egzistirali su u

prošlosti kada dakle socijalna politika kao takva nije postojala. Drugi važan aspekt je analiza procesa od momenta modernizacije društva i početaka brige vlasti o socijalnom stanju i socijalnim problemima te preuzimanje ove funkcije od strane države. Najveći doprinos ipak ogleda se u prikazu životnih i radnih uslova ljudi kroz čitav pomenuti period, sa osvrtom na sve značajne aktere/ nosioce socijalnih akcija i ideja. Dalje, iako je prostor BiH kroz istoriju bio u sastavu drugih država/kraljevina/carstava, autor je u svakom poglavlju dao informiranu sliku o stanju, socijalnim problemima i mjerama, sa svim specifičnostima za prostor Bosne i Hercegovine. Autor takođe čitaocima navodi na promišljanje prepoznavši aktuelne izazovi razvoja socijalne politike u Bosni i Hercegovini. Ova monografija predstavlja pregled nastanka i razvoja socijalne politike na prostoru Bosne i Hercegovine sa svim društvenim procesima, unutrašnjim i spoljašnjim faktorima koji su imali uticaja i odigrali ulogu na tom putu. Preporuka za čitanje išla bi ka studentima, akademskom osoblju zainteresovanom za istoriju socijalne politike ili ovu naučnu oblast uopšte, te svim onima koji su radoznali da saznaju više o uslovima života i rada te socijalnim problemima u Bosni i Hercegovini od naseljavanja ovog prostora Slovenima do savremenosti.

Adresa autorice  
Author's address

Svetlana Ristić  
Univerzitet u Banjoj Luci  
Fakultet političkih nauka  
svetlana.ristic@fpn.unibl.org